

Landstinget i Uppsala län

Handlingsprogram

för åtgärder vid våld i nära relationer
avseende kvinnlig personal i landstinget

DETTA HANDLINGSPROGRAM för åtgärder vid våld i nära relationer avseende kvinnlig personal inom Landstinget i Uppsala län är utarbetat i samarbete mellan Nationellt centrum för kvinnofrid (NCK) vid Uppsala universitet, Akademiska sjukhuset och Landstinget i Uppsala län.

Programmet är tänkt att ge chefer och medarbetare inom personalfunktionen grundläggande vägledning vid bemötande av kvinnliga medarbetare i Landstinget i Uppsala län som utsatts för fysiskt, psykiskt och/eller sexuellt våld.

Landstingets vårdprogram ”Omhändertagande av kvinnor utsatta för våld i nära relation” liksom ”Handbok – Nationellt handlingsprogram för omhändertagande av offer för sexuella övergrepp” finns att tillgå på www.akademiska.se/nck.

Det går bra att på dagtid ringa till kvinnofridsenheten vid NCK på 018-611 27 92 (sekreterare) eller 018-611 29 97 (avdelningschef). Den nationella stödtelefonen Kvinnofridslinjen som drivs av NCK är tillgänglig dygnet runt, 020-50 50 50.

Gun Heimer

Professor och chef
Nationellt centrum för kvinnofrid

Eva Wikström

HR-direktör
Landstinget i Uppsala län

Innehåll

Våld i nära relation	6
Arbetsgivaren och medarbetaren	7
Arbetsmiljö och hemmiljö	
Bemötande	
Sammanfattande handlingsplan steg för steg	
Dokumentation	
Processen runt den utsatta kvinnan	9
Medicinskt och psykosocialt omhändertagande	
Socialtjänst	
Polisanmälan och sekretess	
Samverkan	
Viktiga telefonnummer och kontakter	11
Läshänvisningar	13

Våld i nära relation

Våld mot kvinnor är ett stort samhällsproblem över hela världen och även i Sverige. I FN:s deklaration från 1993 definieras våld mot kvinnor som ”varje könsrelaterad våldshandling som resulterar i fysisk, sexuell eller psykisk skada eller lidande för kvinnor, samt hot om sådana handlingar, tvång eller godtyckligt frihetsberövande, vare sig det sker i det offentliga eller det privata livet.”

Forskning har visat att omkring var tionde kvinna i Sverige som lever i en relation har utsatts för våld och/eller hot av sin partner. Detta innebär att våldet är en utbredd förekomst som vi kan möta både bland patienter och personal.

Att utsättas för våld kan påverka hälsan på många sätt, förutom kroppsskador efter fysiskt eller sexuellt våld. Bland dem som utsatts för våld är det mer än dubbelt så vanligt med kroniska smärttillstånd och tarmproblem. Ängest och depression är upp till fyra gånger vanligare bland våldsutsatta kvinnor. Många kvinnor som utsatts för våld söker hjälp inom sjukvården, akut eller i ett senare skede på grund av effekter av våldet, men det är mycket sällan de berättar spontant om vad de har utsatts för.

Som chef har du möjlighet att upptäcka och identifiera medarbetare som är eller har blivit utsatta för våld, om du tar dig tid att lyssna och fråga. Kvinnor som utsatts för våld har ofta utvecklat strategier för att dölja vad som pågår, och kommunikationsansvaret vilar därför på dig som arbetsgivare. Att aktivt och respektfullt fråga om våld kan hjälpa till att bryta våldsspiralen och förhindra långvarigt lidande.

Arbetsgivaren och medarbetaren

Eftersom att våldet är så utbrett har de flesta arbetsgrupper minst en kvinna som lever eller har levt i en relation där våld eller hot om våld förekommer. Trots att det är så vanligt pratar vi sällan om det.

Landstinget i Uppsala län accepterar inte hot, våld, kränkande särbehandling och/eller sexuella trakasserier vare sig mellan medarbetare eller mellan medarbetare och patienter. Inte heller i den privata sfären ska någon av våra medarbetare behöva bli utsatt för sådan behandling.

Arbetsmiljö och hemmiljö

I alla sammanhang där det finns misstankar om att någon av våra medarbetare mår dåligt eller far illa är det viktigt att du som chef vågar ställa frågor kring det du befärad att medarbetaren utsätts för. Detta blir extra viktigt då det handlar om kvinnor som är eller kan vara utsatta för våld eller hot om våld.

Som chef och arbetsgivare har du ett ansvar för dina medarbetares fysiska och psykiska arbetsmiljö och hälsa. Därmed har du även ett ansvar för att åtgärda de fel och brister som kan påverka dina medarbetare negativt. Arbetsgivare har inte samma ansvar för medarbetarnas fysiska och psykiska hemmiljö, men du kan försöka säkerställa att ingen av våra medarbetare far illa i sin hemmiljö. Ta gärna kontakt med HR-avdelningen för råd och stöd.

Bemötande

Det är lättare att ställa frågor om våld om det finns beredskap och en tydlig rutin för stöd och omhändertagande.

Ett gott bemötande är en förutsättning för att kvinnan ska känna tillit och våga berätta. Lyssna, fråga och tro på hennes historia.

Kunskap om våldets kännetecken, speciella dynamik och effekter är av stor betydelse för att kunna förstå kvinnans situation och ge ett professionellt bemötande. Det är vanligt att kvinnor som utsatts för våld inte identifierar sig som en ”misshandlad kvinna”. Ofta förringar kvinnan våldet och försvarar förövaren.

Det viktigt att du som chef ser och uppmärksammar de tecken som är vanliga hos kvinnor som lever i en relation med våld eller hot om våld. Genom att vara uppmärksam på tidiga signaler kan du erbjuda kvinnan stöd innan en sjukskrivning blir enda lösningen.

Följande förhållanden kan vara tecken på att kvinnan är utsatt för våld eller hot om våld:

- upprepad korttidsfrånvaro
- långtidssjukskrivning
- svårighet att ändra schema eller byta turer/pass
- svårighet att delta i aktiviteter utöver arbetstid
- partnern hämtar och lämnar alltid vid arbetet
- tät telefonkontakt med partnern under arbetspasset
- stort ansvar för hem och partner/barn
- partnern är överbeskyddande och kontrollerande.

Vid misstanke om våld bör du ta upp frågan i ett enskilt samtal, till exempel i medarbetarsamtalet om det är nära förestående, eller vid annat lämpligt tillfälle. Var noga med att betona att du frågar av omtanke. Förbered dig så att du kan ta emot och hantera det svar du eventuellt får av kvinnan.

Om kvinnan är i behov av en rehabiliteringsutredning finns det alla möjligheter för dig som chef att ställa frågor kring hälsa, hemförhållanden och relationer på ett naturligt sätt. Det ger signaler om att du ser henne och att hon är värd att bli sedd och du kan bekräfta att hon inte bär skuld till det som händer. Att ställa frågor och ingripa i tid är att bry sig om. Där har arbetsgivare och arbetskamrater ett gemensamt ansvar.

Sammanfattande handlingsplan steg för steg

- *Om situationen är akut*

Ta hand om kvinnan och fråga rakt på sak om kvinnan blivit slagen, knuffad, sparkad och så vidare. Vidta därefter åtgärder beroende på situationen. Som chef kan du få råd och stöd från NCK och kvinnan kan få hjälp via kvinnofridsmottagningen eller Kvinnofridslinjen.

- *Vid misstanke om våld/hot om våld*

- Skriv ned konkreta händelser, så att du är väl förberedd då du får tillfälle att prata öppet med kvinnan.

- Ge kvinnan signaler om att du bryr dig om henne och att du ser att hon i vissa situationer har det svårt.

- Boka ett samtal med kvinnan och hitta en lugn plats där ni på ett respektfullt sätt kan samtala utifrån det du ser och upplever.

- Lyssna på kvinnan och bekräfta henne.

- Ge kvinnan stöd och uppmuntra henne att ta kontakt med Kvinnofridslinjen

eller kvinnofridsmottagningen. Var noga med att inte skuldbelägga och ifrågasätta.

- Följ upp samtalet och bestäm tid för ett nytt möte med kvinnan.

Dokumentation

Följande frågeställningar kan vara användbara:

- Trivs du på jobbet? (Till exempel utifrån att kvinnan sällan deltar vid gemensamma aktiviteter.)
- Bor du eller har du bott tillsammans med någon?
- Hur fungerar det med arbetstider och schemaläggning utifrån din hemsituation?
- Får du ta ett stort ansvar hemma för hus, hem, partner och barn?
- Har någon behandlat dig fysiskt eller psykiskt illa på arbetet eller hemma?
- Har du blivit knuffad, hotad, slagen eller liknande någon gång?
- Är du rädd för någon?
- Utifrån min upplevelse av situationen känner jag mig orolig för dig; finns det något jag kan göra för dig?

I alla sammanhang där medarbetare utsätts för något skadligt eller risker bör du som chef dokumentera vad du ser, hör och upplever. Dock är det i dessa fall ytterst viktigt med sekretess och du bör därför förvara anteckningarna så att endast du har tillgång till dem.

Processen runt den utsatta kvinnan

När en kvinna du samtalar med bekräftar att hon är utsatt för våld i en nära relation finns det en rad alternativ att kontakta eller hänvisa henne till. Ofta är det flera enheter inblandade som bistår med sina resurser och sin kompetens.

Medicinskt och psykosocialt omhändertagande

Hälso- och sjukvården har ansvar för att den våldsutsatta kvinnan får ett adekvat omhändertagande i den akuta situationen. Kvinnor som utsatts för fysiskt våld och/eller sexuella övergrepp bör läkarundersökas. Skador kan då dokumenteras, medicinska prov tas och i förekommande fall även prover för spårsäkring.

Den våldsutsatta kvinnan ska också erbjudas uppföljande samtalskontakt på kvinnofridsmottagningen eller annat relevant stöd. Behandlingen omfattar kristerapi och motiverande och stödjande samtal som syftar till en förändringsprocess.

Landstingets vårdprogram ”Omhändertagande av kvinnor utsatta för våld i nära relation” kan vara ett stöd liksom en kontakt med kvinnofridsenheten eller Kvinnofridslinjen, 020-50 50 50.

Socialtjänsten

Socialtjänsten kan bistå med stöd och skydd, exempelvis i form av skyddat boende. Socialtjänstens ansvar för att ge våldsutsatta kvinnor stöd och skydd regleras i Socialtjänstlagen.

Sjukvårdspersonal har en anmälningsskyldighet att anmäla till socialtjänsten om de får kännedom om eller misstänker att ett barn far illa (Socialtjänstlagen 2001:453, 14 kap § 1). Allmänheten omfattas inte av anmälningsskyldighet men bör anmäla misstankar om att ett barn far illa.

Polisanmälan och sekretess

Motivera och uppmuntra kvinnan att polisanmäla våldshändelser eller hot och erbjud henne stöd under rättsprocessen. Stödet kan komma från dig som chef, från kvinnofridsmottagningen eller någon annan. Betona även för kvinnan att det inte finns några krav på att hon ska berätta för sina arbetskamrater om det hon har upplevt om hon inte vill.

Samverkan

Den våldsutsatta kvinnans situation är komplex och kräver ofta insatser från olika myndigheter och organisationer. Det kan vara hälso- och sjukvården, socialtjänsten, polis och ideella organisationer vars stödinsatser ska förstärkas så kvinnan får den hjälp hon behöver. Genom samverkan sätts kvinnans olika behov i centrum och du kan som chef vara ett stöd för kvinnan och följa upp henne med samtal.

Viktiga telefonnummer och kontakter i Uppsala län

Nationellt centrum för kvinnofrid (NCK)

NCK är ett nationellt resurs- och kunskapscentrum vid Uppsala universitet och Akademiska sjukhuset. Den kliniska enheten driver kvinnofridsmottagningen, som är bemannad under kontorstid, samt den nationella stödtelefonen Kvinnofridslinjen, som är bemannad dygnet runt.

Om kvinnan avböjer egen kontakt kan du som chef/motsvarande konsultera NCK. Informera kvinnan om andra alternativ för stöd och hjälp.

Sekreterare, kvinnofridsenheten	018-611 27 92
Avdelningschef, kvinnofridsenheten	018-611 29 97
<i>www.akademiska.se/nck</i>	

Kvinnofridslinjen, nationell stödtelefon öppen dygnet runt	020-50 50 50
<i>www.kvinnofridslinjen.se</i>	

Nationellt centrum för kvinnofrid	018- 611 27 93
<i>www.nck.uu.se</i>	

Övriga telefonnummer

För aktuella telefonnummer till respektive personalfunktion samt företagshälsovård, se landstingets intranät Navet.

Polismyndigheten i Uppsala län	Akut 112, ej akut 114 14
--------------------------------	-----------------------------

Brottsofferjouren, Uppsala	018-10 65 00
----------------------------	--------------

Socialtjänsten

Uppsala kommun	018-727 00 00
Enköpings kommun	0171-62 51 25
Heby kommun	0224-360 00
Håbo kommun	0171-525 65
Knivsta kommun	018-34 70 00
Tierps kommun	0293-21 80 88
Älvkarleby kommun	026-830 00
Östhammars kommun	0173-860 00

Kvinnojurer

Riksorganisationen för kvinnojurer
och tjejjourer i Sverige, Roks
www.roks.se 08-44 29 930

Sveriges kvinno- och tjejjourers
riksförbund, SKR
www.kvinnojouren.se 08-642 64 01

Kvinnojouren, Uppsala	018-10 10 49
Kvinnojouren Liljan, Tierp	0293-100 22
Kvinnojouren Gertrud, Enköping	0171-44 02 42
Kvinnojouren Freja, Östhammar	018-13 90 00
Kvinnojouren Olivia, Håbo	0171-562 00
Kvinnojouren Sala-Heby	0224-182 89

Läshänvisningar

Våldsutsatta kvinnor – sambällets ansvar. Heimer, Björck, Kunosson (red). Studentlitteratur 2014.

Att fråga om våldsutsatthet som en del av anamnesen (NCK-rapport 2010:4)
Som ett komplement till rapporten finns ett utbildningsmaterial och en dvd med åtta korta utbildningsfilmer, *Att ställa frågan om våld*. Utbildningspaketet har som syfte att ge personal inom hälso- och sjukvården ett konkret stöd i arbetet med att ställa frågor om våldserfarenheter. Det kan beställas från NCK men finns även tillgängligt på landstingets lärplattform Pingpong.

Våld och hälsa. En befolkningsundersökning om kvinnors och mäns våldsutsatthet samt kopplingen till hälsa (NCK-rapport 2014:1)

NCK:s rapporter kan läsas och beställas kostnadsfritt via webbplatsen www.nck.uu.se.

NCK:s kunskapsbank, www.nck.uu.se/kunskapsbanken

Kunskapsbanken samlar kunskap inom områdena mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer. Den innehåller aktuell information om forskning, publikationer från myndigheter, nyskrivna ämnesguider, litteraturtips samt en söktjänst.

Kvinnofridslinjens webbplats, www.kvinnofridslinjen.se

Kvinnofridsenhetens webbplats, www.akademiska.se/nck

Handlingsprogrammet finns på www.akademiska.se/nck under fliken "För personal som möter våldsutsatta kvinnor"

Häftet kan beställas via info@nck.uu.se

Tryck: KPH, oktober 2014